

KELEMEN ERZSÉBET
Igenis „lesz értelme”

Emlékezés Papp Tiborra

2018. július 18-án érkezett a hír, hogy nyolcvankét éves korában elhunyt Papp Tibor, a kortárs avantgárd mestere.

A tokaji születésű, Párizsban és Budapesten élő író, költő, vizuális művész, műfordító és tipográfus mindig jelen volt a Tokaji Írótáborban. Avantgárd jelként és nyitottan. Ahogy irodalmi missziós tevékenységével, az *Avantgárd szemmel* című kötetsorozatával, tanulmányaival a kortárs irodalomkritika hiányosságait igyekezett pótolni, ugyanilyen lelkiülettel egészítette ki hozzászólásaival, előadásaival a tokaji programok irodalmi tematikáit. Mert tudta, hogy milyen űrt kell betölteni: irodalmi gondolkodásunk fogalmi apparátusából még mindig hiányoznak a lineáris költészettől eltérő verstípusok, és nem ismerjük eléggé az avantgárdnak irodalma(ka)t megújító, felfrissítő erejét sem.

Papp Tibor életműve is jel. Alkotásai innovatív erejűek a kortárs vizuális költészetben. Így például a logo-mandalái vagy a kubusai, bűvös négyzetei. De idetartoznak a gyűrűk és spirálok, a hínárázók és sorjázóversek, az úgynevezett villanások betűtipográfiai, a szövegelemeket tartalmazó grafikák, vagy az egész életművön végigvonuló térvers/képek vagy térképversek: itt is, ott is találkozunk velük, hol egy csokorra, sőt kötetre valóval, hol csupán néhány villan fel belőlük. S a vizuális költemények mellett jelen vannak az életműben a fiktív önéletírások, regények, hangversek és performanszok egyaránt.

Papp Tibor előkelő helyet foglal el a számítógépes költészetben is. Az első számítógéppel generált dinamikus művet – világviszonylatban is – ő alkotta meg, és 1985-ben mutatta be a párizsi Georges Pompidou Központban *Les très riches heures de l'ordinateur, n°1* címmel, II. (Jó) János király fiának, Jean de Berry hercegnek (1340–1416) a hóraskönyvét idézve (*Nagyon gazdag órák*). Alexandre Gherban is üdvözölte a művet: az új költészet úttörőjének nevezte az alkotóját, azon ritka szerzők egyikének, akinek munkásságában egyenlő súllyal szerepelnek a papírra fektetett, az írott és a számítógépen kreált irodalmi művek, és akinek korszakalkotó dinamikus költeményét elis-

meri minden „költészet-történelmi” és számítógépes irodalmat taglaló írás. A mű történetéhez hozzátartozik az is, hogy „az utóbbi tíz évben azt hittük, elvesztett...” – írta nekem Tibor 2016 novemberében. „Egy pár hónappal ezelőtt a »PARIS VIII Egyetem Irodalom Számítógépen« tanszékén a professzor kapott egy angol nyelvű küldeményt Amerikából, azal a szöveggel, hogy újraprogramozták Papp Tibor művét, s milyen körülmények között van joguk használni.” Valóban, az Amerikai Egyesült Államokban a MIT (Massachusetts Institute of Technology) kutatói a francia nyelvű Papp Tibor-műből rekonstruálták a dinamikus művet, és 2016-ban elkészítették az angol nyelvű változatát (*The very rich hours of computers*), amit még ekkor összel, Debrecenben be is mutattunk a *Látható nyelv* című városi program keretében. *Nagyon gazdag* percek voltak ezek, a mű *nagyon gazdag*, értékes alkotás. Akárcsak az első magyar automatikus versgenerátor, a *Disztichon Alfa*, amelynek lemeze hatmilliárd verseskötet anyagát rejti. Papp Tibor 1994-ben jelentette meg a művet, és 2000-ben *Hinta-palinta* címmel látott napvilágot a következő alkotás, amely a generált verseken, szövegeken kívül már vizuális költeményeket és hangverseket is láttat-megszólaltat a költői program lingo modellezési nyelvével és forogatókönyvével.

Papp Tibor egyik alapítója és haláláig szerkesztője volt a vizuális irodalom nemzetközileg is elismert fórumának, a Magyar Műhelynek, valamint a d'atelier című folyóiratnak és könyvkiadónak, s az első nemzetközi, csak számítógépen generált műveket közlő irodalmi folyóiratnak, a párizsi *alire*-nek.

2014-ben, a Költészet Napján, amikor az életművéből egyedülálló avantgárd tárlatot hoztunk létre a debreceni Szent József Gimnáziumban, a megnyitó után Tibor a következőket írta: „[...] ha arra gondolok, hogy egy avantgárd költő soha nem kerülheti el a műveinek természetéből adódó konfliktusokat, kivéve a nagyon kivételes alkalmakat, mint amilyen volt ez a költészet napi »nyitány«, akkor újra és újra erősödik bennem az a tudat, hogy igenis, amit eleddig letettem az asztalra, annak volt, van és lesz értelme, méghozzá a legelőjáróbb költői művek között.”

Papp Tibor a kortárs avantgárd egyik legnagyobb hatású klasszikusa. Ennek az életműnek valóban „volt, van és lesz értelme [...] a legelőjáróbb költői művek között”. Munkássága felbecsülhetetlenül gazdag, alkotótevékenysége példaértékű. Sokat köszönhetünk neki.